УДК 378.09
DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/104-11

Алла БИЧОК,
orcid.org/0009-0006-3334-8056
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних технологій
Західноукраїнського національного університету
(Тернопіль, Україна) homatski@gmail.com

МІЖКУЛЬТУРНЕ ДІЛОВЕ МОВЛЕННЯ У СПІЛКУВАННІ ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ КОМУНІКАТИВНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ В ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

В статті розглянуто ділове мовлення у професійному спілкуванні як необхідна частина людського життя, важливий аспект взаємовідносин між фахівцями, головним регулятором яких виступають норми ділового / професійного етикету. Визначено, що ділове спілкування є однією із найважливіших сторін професійної поведінки ділової людини. При цьому з'ясовано, що кожен фахівець має досконало володіти ґрунтовними знаннями ділового етикету, який є необхідною професійною характеристикою для здійснення ефективного міжкультурного спілкування.

Розглянуто та досліджено ділове мовлення у спілкуванні як засіб комунікативного навчання іноземній мові в процесі міжкультурного іншомовного спілкування майбутніх фахівців, а також особливості навчання мовленнєвому спілкуванню з виокремленням основних етапів навчання діалогічному, монологічному та ситуативному мовленню при навчанні іноземної мови в процесі іншомовного спілкування.

Запропоновано застосування для більшої ефективності вивчення ділової іноземної мови різних видів методичних прийомів, серед який виокремлено діалог-бесіду, групову бесіду, спілкування у межах певного контексту, складання діалогів на основі різних реплік та складання діалогів, полілогів на основі опорних сигналів.

З'ясовано, що використання ділового мовлення у спілкуванні з іноземними партнерами забезпечує результативне спілкування, яке має певну мету та є способом організації й оптимізації того чи іншого виду предметної діяльності: наукової, виробничої чи комерційної. Визначено, що предметом ділового спілкування є справа / діло, що пропонує спілкування із використанням ділового мовлення та взаємодію його учасників як необхідний засіб забезпечення його ефективності.

В результаті дослідження зроблено висновок, що особливість навчання діловому мовленню при вивченні іноземної мови ґрунтується на прагненні до мовленнєвої спрямованості спілкування. Таким чином, використання ділового мовлення у спілкуванні з іноземними бізнес-партнерами насамперед ґрунтується на використанні комунікативно-цінного матеріалу, що забезпечує гнучкість мовленнєвих навичок й розвиток мовленнєвих умінь.

Ключові слова: *ділове спілкування, говоріння, діалог, монолог, міжкультурне спілкування, комунікативна компетентність, навчання мовлення.*

Alla BYCHOK,
orcid.org/0009-0006-3334-8056
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Information and Communication Technologies
West Ukrainian National University
(Ternopil, Ukraine) homatski@gmail.com

INTERCULTURAL BUSINESS SPEECH IN COMMUNICATION AS AN IMPORTANT MECHANISM OF COMMUNICATIVE FOREIGN LANGUAGE LEARNING IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATION

The article examines business speech in professional communication as a necessary part of human life, an important aspect of relationships between specialists, the main regulator of which are the norms of business / professional etiquette. It is determined that business communication is one of the most important aspects of the professional behavior of a business person. At the same time, it is found out that each specialist must have a thorough knowledge of business etiquette, which is a necessary professional characteristic for effective intercultural communication.

Business speech in communication is considered and researched as a means of communicative learning of a foreign language in the process of intercultural foreign language communication of future specialist s, as well as the features of teaching speech communication with the identification of the main stages of teaching dialogical, monological and situational speech when learning a foreign language in the process of foreign language communication.

The use of various types of methodological techniques for greater efficiency in studying a business foreign language is proposed, among which dialogue-conversation, group conversation, communication within a certain context, composing dialogues based on various replicas, and composing dialogues and polylogues based on reference signals are highlighted.

It was found that the use of business speech in communication with foreign partners provides effective communication, which has a specific goal and is a way of organizing and optimizing a particular type of subject activity: scientific, industrial or commercial. It was determined that the subject of business communication is a business / affair that offers communication using business speech and interaction of its participants as a necessary means of ensuring its effectiveness.

As a result of the study, it was concluded that the peculiarity of teaching business speech when learning a foreign language is based on the desire for a speech-oriented communication. Thus, the use of business speech in communication with foreign business partners is primarily based on the use of communicatively valuable material, which ensures the flexibility of speech skills and the development of speech abilities.

Key words: *business communication, speaking, dialogue, monologue, intercultural communication, communicative competence, speech training.*

Постановка проблеми. Розвиток кожної особистості немислимий без спілкування – воно відіграє чи не найважливішу роль у житті та діяльності людей. В різноманітних формах спілкування відбувається обмін інформацією та досвідом, обмін знаннями, уявленнями, ідеями, почуттями. Саме в спілкуванні узгоджуються прагнення, потреби та цілі, формується взаєморозуміння.

В процесі ділового спілкування формуються спільні програми та стратегії ділової діяльності. При ефективному спілкуванні відбувається взаєморозуміння партнерів, краще розуміння ситуації та предмета обговорення. Тому для сучасного фахівця надзвичайно важливим є володіння таким умінням, як ділове спілкування, або комунікативна компетентність.

Як відомо, результатом ділового мовлення є висловлювання. Продукт говоріння містить конкретні ознаки та характеристики, що дають можливість зрозуміти, які умови потрібно створити для розвитку говоріння. В процесі научіння діловому мовленню необхідно надати характерні ознаки процесу спілкування. Важливим є той факт, що для студента мова, що вивчається, є не системою знаків, правил чи мовленнєвих зразків, а інструментом, за допомогою якого майбутній фахівець матиме змогу здійснювати свої наміри, задовольняти інтелектуальні та емоційні потреби, досягати практичного результату.

Варто зазначити, що ділове мовлення у професійному спілкуванні є необхідною частиною людського життя, важливим аспектом взаємовідносин між фахівцями, головним регулятором яких виступають норми ділового / професійного етикету, знання яких допомагає полегшити ділове спілкування, робить його ефективнішим, допомагає в розв'язанні поставлених завдань та досягненні визначених цілей. Ділове спілкування є однією із найважливіших сторін професійної поведінки ділової людини. Кожен фахівець має досконало володіти ґрунтовними знаннями ділового етикету, який є необхідною професійною характеристикою для здійснення ефективного міжкультурного спілкування.

Необхідно підкреслити, що ділове спілкування може забезпечити успіх певної справи або конкретного завдання, створити необхідні умови для співпраці людей. За допомогою ділового спілкування встановлюють та розвивають відносини міжнародного співробітництва, між партнерами, конкурентами, а також колегами по роботі. Одним із найголовніших завдань професійного спілкування є продуктивна співпраця. Її ефективність та результативність забезпечують комунікативні уміння та навички. Відомо, що ділове спілкування виникає на основі певного виду діяльності, яка є пов'язана з виробництвом продукту чи наданням послуг різного характеру.

Діалогічність навчання і виховання розглядається при вивченні іноземної мови в таких напрямках: 1) як удосконалення діалогічності між суб'єктами освітнього процесу; 2) як розвиток внутрішнього діалогу для поглиблення розуміння самого себе; 3) як розміркованість і критичність в усвідомленні та сприйнятті навколишнього світу, який ми вивчаємо шляхом контактування з іншими індивідами чи при виконанні спільної діяльності з іншими людьми. У цьому аспекті потрібно відзначити наступну закономірність: чим багатшою є мова, тим більше можливостей для розвитку містить вона для студентів, оскільки «слово не лише удвічі збільшує наш світ», але і є могутньою «зброєю» аналізу цього світу. Отже, формування професійно-комунікативної компетентності в студентів у навчально-виховному процесі під час вивчення іноземної мови активізується за допомогою комунікативної взаємодії. Саме таким чином можна досягнути діалогу і взаєморозуміння прихильників найрізноманітніших систем і цінностей, ідеологій та віросповідувань.

Ділове мовленнєве спілкування має завжди міжособистісний характер, оскільки тут в комунікаціях є взаємодія з реальними людьми, їх стереотипами, емоціями, прихильністю до певних

цінностей, сформованим досвідом. Встановлення відносин, побудованих на довір'ї, позитивно впливає на процес ділового спілкування, рівень взаєморозуміння, подолання протиріч, недопущення конфліктів. Варто зазначити, що ділове мовлення є необхідним «сервісом» міжособистісного спілкування. Таким чином, ділове мовлення у професійному спілкуванні не лише обумовлює спільну діяльність, а й сприяє розширенню кругозору, розвитку інтелекту, створює умови для розвитку волі, почуттів, тобто дає змогу реалізувати життєву позицію активного учасника суспільних перетворень та є показником різних культур і професіоналізму.

Аналіз досліджень. Аналіз літератури з цієї проблеми показав, що є різні концепції, які характеризуються певними підходами щодо характеристики та визначення поняття «ділового мовлення».

Ділове спілкування як основне поняття у вивченні сутності формування комунікативної компетентності фахівця досліджував Мартін Бубер (Бубер, 2012).

Комунікація спілкування, як зазначає І. Фролова, визначається як «...інформаційна взаємодія між об'єктами. ...філософське поняття, яке позначає спілкування, за допомогою якого «Я» знаходить себе у чомусь іншому» (Фролова, Андрієнко, 2013: 211–232). Варто зазначити, що і спілкування, й комунікація взаємопов'язані між собою й характеризуються як процес взаємодії людей, які вступають у нього в якості суб'єктів. Тому спілкування розуміють як процес перетворення стану кожного партнера в їх спільне досягнення. Таким чином, комунікація – це невід'ємний елемент спілкування. Але не в усіх випадках можна ототожнювати поняття «комунікація» і «спілкування», адже спілкування є багатшим, багатостороннішим, складнішим від будь-якого комунікативного елемента (Фролова, 2009: 560–568).

В трактуванні вищеназваних понять варто виокремити певні відмінності. Коли «комунікація» характеризується як односторонній процес «обміну інформацією між її носіями за допомогою системи знаків» [3], то процес спілкування характеризується не лише інформативною функцією, але й має «практичний, матеріальний і духовний, а також практично-духовний характер» [4].

Також є відмінність між спілкуванням та комунікацією в характері зв'язку комунікантів, адже комунікація є «інформаційним зв'язком суб'єкта з певним об'єктом», а в спілкуванні його учасники виступають «співбесідниками й співучасниками однієї справи» [1]. У процесі та в результаті спілкування відбувається не просто обмін думками, а перетворення стану кожного партнера в їхнє спільне досягнення. Спілкування створює спільноту, й лише при спілкуванні і за його допомогою може проявлятися сутність людини. Отже, комунікація – це елемент спілкування та його інструмент.

Мета статті – розглянути та дослідити ділове мовлення у спілкуванні як засіб комунікативного навчання іноземній мові в процесі міжкультурного іншомовного спілкування перекладачів та майбутніх фахівців зовнішньоекономічного профілю. Завданнями нашого дослідження є: 1) проаналізувати термін «спілкування» як продуктивний вид мовленнєвої діяльності; 2) дослідити особливості навчання мовленнєвому діловому спілкуванню; 3) виокремити основні етапи навчання діалогічного, монологічного та ситуативного мовлення.

Виклад основного матеріалу. Спілкування є формою взаємодії суб'єктів. Цей підхід до розуміння процесу спілкування забезпечує можливість досліджувати не лише окремі дії суб'єктів під час дослідження, але й процес їхньої взаємодії і впливу один на одного.

Виокремимо основні функції спілкування:

1) інформативну – передача повідомлень;

2) інтерактивну (регуляційно-комунікативну) – організація взаємодії між учасниками спілкування;

3) перцептивну (афективно-комунікативну) – сприйняття один одного партнерами у спілкуванні й встановлення взаєморозуміння.

Процес спілкування характеризується як багатосторонній соціальний процес, він має активний характер, який базується на принципі зворотного зв'язку. Таким чином, спілкування – це складний багатосторонній процес, який може відбуватися одночасно і як процес взаємодії індивідів, так й як процес інформаційний, а також як процес взаєморозуміння.

Спілкування, яке розглядається в єдності трьох вищеназваних аспектів, є способом організації професійної діяльності і взаємовідносин партнерів: це є багатоплановий процес становлення та розвитку контактів між людьми, обміну інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії.

Партнери по спілкуванню виступають у формальних або офіційних статусах, що визначають необхідні норми та стандарти поведінки людей на ділових зустрічах чи переговорах. Важливим є те, що ділове спілкування не є самоціллю, воно є засобом для досягнення визначених індивідом цілей.

Особливостями професійного спілкування є:

1) партнер завжди є особистістю, яка відіграє важливу роль для суб'єкта;

2) партнери по спілкуванню характеризуються взаєморозумінням у питаннях справи.

Підкреслимо, що ефективність ділового спілкування залежить від глибокого знання та розуміння предмета розмови, створення позитивного психологічного мікроклімату та атмосфери взаємної довіри, уміння обґрунтовувати свої ідеї, погляди та переконання. Як правило, професійне спілкування реалізується у таких формах як ділові переговори, ділова бесіда, публічні виступи та ділові наради і семінари.

На нашу думку, ділове спілкування є важливою частиною життя кожної людини. Професійне спілкування немислиме без знання норм ділового етикету, який допомагає при вирішенні складних завдань і досягненні поставлених цілей. Кожен висококваліфікований керівник, перекладач, менеджер або маркетолог повинен володіти знаннями ділового етикету для здійснення ефективного міжкультурного спілкування. Отже, діловий етикет характеризується сукупністю визначених правил та норм поведінки індивіда, яка регламентує взаємозв'язки у різноманітних ситуаціях професійно-комунікативного спілкування.

Комунікативна сторона спілкування полягає в активному обміні діловою інформацією, при цьому важливе значення має значущість інформації. Інтерактивна сторона ділового мовлення спрямована на організацію взаємодії між партнерами у спілкуванні, а також на коригування своєї діяльності чи стану. Перцептивна сторона спілкування характеризує процес пізнання та сприйняття комунікантами один одного та встановлення взаєморозуміння.

Характеризуючи діалог як форму ділового спілкування, підкреслимо важливість факту «спільної спрямованості» у розв'язанні проблем. Одним із найважливіших особливостей діалогу є рівність позицій учасників спілкування: емоційна відкритість та довір'я один до одного й сприйняття іншого як своєрідної цінності у своєму духовному світі.

Таким чином, діалог у спілкуванні є лише тоді, коли прагнення та думки партнерів взаємодіють й перехрещуються, внаслідок чого формується спільне змістове поле. Тут важливими компонентами є діалогічне мислення та діалогічне спілкування, які є невід'ємними складовими на заняттях іноземної мови при підготовці фахівців міжнародного спрямування.

Для формування у студентів комунікативної компетентності при вивченні іноземної мови варто розглянути «посилення» діалогічності виховання й навчання у таких аспектах: 1) вдосконалення діалогічності між суб'єктами освітнього процесу; 2) розвиток внутрішнього діалогу для поглиблення усвідомлення самого себе й розуміння цього; 3) поміркованість, аналіз та критичність в усвідомленні навколишнього світу.

Отже, формування комунікативної компетентності в студентів у процесі вивчення іноземної мови можна активізувати за допомогою комунікативної взаємодії. За допомогою цього досягається діалог та взаєморозуміння прихильників різних систем та цінностей, віросповідань й ідеологій.

На нашу думку, важливим у міжнародному діалозі культур є розуміння іншої людини, а саме – її внутрішнього світу. Розуміння взаємопов'язане з логічним мисленням, за допомогою якого можна зрозуміти конкретну ситуацію, в якій знаходиться співрозмовник, поставивши себе умовно на його місце. Така особистість здатна проявити співчуття, розуміння, емпатію, зрозуміти емоційний стан партнера по спілкуванню. Зазначимо, що «нормальна» професійно-комунікативна ситуація пропонує дотримуватися толерантності, що є умовою взаємодії внутрішнього та зовнішнього світу.

Науковці визначають толерантність як активне визнання того, що думка іншої людини є цінною та потребує захисту. Толерантність означає повагу, прийняття і правильне розуміння різних форм культури, самоповаги та вияву людської індивідуальності. Відкритість, свобода думки та спілкування, знання сприяють толерантності. Важливим є те, що толерантність навчає людей спілкуватися таким чином, щоб його результатом був компроміс, адже кожен з нас має право на особисте судження.

Установка на толерантність є дуже важливою в міжособистісному спілкуванні. Для сучасного фахівця ця навичка є необхідною і для професійної діяльності. Раніше толерантність вважалася особистісним параметром, тепер це вже не тільки професійна характеристика, а й вимога до висококваліфікованого фахівця. Таким чином, студент має бути толерантною культурною особистістю.

Студенти, набуваючи досвіду у навчально-виховному процесі, вчаться усвідомлювати стилі спілкування, розмежовувати технологічні особливості від змістових характеристик, усвідомлювати аналітичний підхід щодо поведінки іншої особистості, правильно розуміти співрозмовника, володіти саморегуляцією, толерантністю, бути у творчому пошуку особистого стилю професійно-комунікативного спілкування.

Комунікативна компетентність сучасного фахівця розглядається як ресурс особистості, який забезпечує можливість ефективного міжкультурного спілкування і залежить від знань, умінь і навиків майбутнього менеджера. Зазначимо, що в

структурі комунікативної компетентності виділяють такі компоненти:

1) лінгвістичний (характеризується знаннями та ерудицією в іноземній мові);

2) дискурсивний (визначає вміння використовувати іноземну мову з метою міжособистісного і професійного спілкування);

3) діяльнісний (вказує на володіння мовленнєвим етикетом та нормами поведінки, знанням соціокультурних особливостей партнерів по спілкуванню).

Зупинимося детальніше на вищеназваних компетентностях. Лінгвістична компетентність є необхідною для обміну інформацією та допомагає взаємопізнанню одного суб'єкта іншим. За допомогою дискурсивної компетентності налагоджуються взаємозв'язки та взаємовідносини між мовцями. Діяльнісна компетентність характеризується здійсненням перцептивної функції спілкування та сприяє налагодженню контактів між індивідами, які відносяться до різних культурних спільнот. Таким чином, при формуванні комунікативної компетентності виникає тісний взаємозв'язок між мовою, культурою та існуючими проблемами спілкування. Потрібно зазначити, що мова є одночасно і предметом культури, і умовою існування культури, і її складовою.

Креативність під час викладання іноземної мови, знання психології навчання іноземній мові сприяють підвищенню рівня комунікативної компетентності фахівця зовнішньоекономічного спрямування. У наш час велике значення має виховання професіоналів, здатних до ефективних дій у ділових ситуаціях, професійному росту і мобільності на міжнародному ринку праці та послуг в умовах інформаційного суспільства та розвинених новітніх технологій, зі сформованими уміннями та навичками професійного спілкування. В умовах глобалізації економіки, взаємозв'язку інформаційних потоків іноземна мова набуває статусу «виробничого фактору», без якого неможливо обійтися.

Незаперечним є той факт, що у процесі навчання іноземну мову розглядають переважно як об'єкт вивчення, а не як засіб спілкування. Тому в більшості випадків викладач розглядається як особа, що контролює виконання поставлених навчальних завдань. Отже, функцією викладача є не лише контролювання, а й створення на заняттях атмосферу спілкування. Таким чином, ефективною та результативною формою організації спілкування є робота у міні-групах – парна робота, що сприяє розвитку самостійності та креативності у прийнятті рішень.

Потрібно зазначити: діалогічне мовлення характеризується навиками та уміннями спонтанності та швидкого реагування на репліки мовця; монологічне – уміннями та навиками підготовленого мовлення у поєднанні з ініціативністю; ситуативне – з логічністю та послідовністю. Отже, можна стверджувати, що діалог є одним із найбільш ефективних засобів розвитку та формування навиків професійного іншомовного спілкування.

Діалогічне спілкування є такою формою мовлення, при якій відбувається безпосередньо обмін репліками двох чи більше осіб. Діалогічність характеризується такими особливостями: короткістю та чіткістю висловлювання, використанням у мовленні засобів, які є зрозумілими учасникам спілкування: широким використанням немовних засобів спілкування (міміка, жести); важливістю використання інтонації та синтаксичного оформлення висловлювання з використанням запитань, доповнень, пояснень, різноманітних допоміжних слів, специфічних речень неповного складу.

Варто відмітити, що діалогічна форма спілкування відрізняється більшою поширеністю, вона здатна функціонувати у будь-якій сфері людської діяльності та є домінуючою формою ділового усного мовлення.

У вивченні монологу та діалогу є багато спільного, але у навчальному процесі ситуативне мовлення є складнішим, ніж монологічне та діалогічне. Тут важливу роль відіграє цілий ряд різних чинників: наявна ситуація, психологічні особливості, рівень володіння іноземною мовою, загальна спроєктованість, розвиненість аналітичних здібностей та критичного мислення. Потрібно звернути увагу на здатність оперативно та ефективно вирішувати професійні проблеми, розвиненість почуття відповідальності за свої вчинки та дії; розвиток самоаналізу та усвідомленості власних можливостей; стимулювання творчих здібностей ініціативності, уяви та фантазії, розвиток комунікабельності, а також формування глобального й цілісного бачення світу.

У процесі вивчення ділової іноземної мови ефективним є використання діалогу-бесіди та діалогу-дискусії, що характеризуються творчим характером. Варто зазначити їхню результативність при підготовці майбутніх фахівців із досконалим знанням професійної іноземної мови.

На основі проведених нами досліджень з'ясовано, що у процесі вивчення ситуативного та діалогічного мовлення необхідно досконало оволодіти такими мовленнєвими уміннями:

– ставити запитання різних тилів;

– уміти формулювати запитання щодо змісту:

– логічно будувати цілий ряд запитань, що зорієнтовані на отримання необхідної інформації;

– давати на запитання зрозумілі, послідовні, логічно побудовані відповіді;

– уміти змінити при необхідності характер спілкування;

– використовувати різні фрази та репліки у процесі спілкування, виявляючи при цьому увагу, зацікавленість та активну участь у розмові;

– застосовувати в діалогічному мовленні різні кліше, сталі вислови та специфічні лексичні та граматичні структури.

Для більшої ефективності при вивченні ділової іноземної мови варто застосовувати різні види методичних прийомів. Серед них потрібно виокремити такі: діалог-бесіда, групова бесіда, спілкування у межах певного контексту, складання діалогів на основі різних реплік, заповнення та завершення діалогу, складання діалогів на основі опорних сигналів.

У процесі навчання важливу роль відіграє рольова гра. Під час такої гри здійснюється не лише обмін інформацією, а й вибудовується певний сценарій формування, підтримки та розвитку міжособистісних відносин. При цьому значна увага відводиться прийомам дискусійного спілкування. Також важливим на цьому етапі навчання є вміння самовираження. Тут пропонується використовувати інтерв'ю, техніку дискусії, техніку повідомлення та проєктну методику.

Варто зазначити, що ситуативне і діалогічне мовлення тісно пов'язане з монологічним мовленням, адже воно – форма мовлення, яке є зв'язним іншомовним висловлюванням однієї особи з метою подання власних думок, ставлення та оцінки намірів, подій, притаманних певній особі чи групі осіб. Монологічне мовлення характеризується інформативним впливом та оціночними функціями. Як правило, розрізняють два взаємопов'язаних види монологічного мовлення: контекстний та ситуативний.

На відміну від діалогічного мовлення, монологічне характеризується своєю поширеністю, комунікативною спрямованістю, безперервністю, що дає змогу зв'язано та чітко висловлювати свої думки, які є логічними та послідовними.

Необхідно зазначити, що навчання монологічному мовленню, як правило, здійснюється в три етапи:

1) вироблення мовленнєвих автоматизмів на основі мовлення-висловлювання та умовно-комунікативного мовлення;

2) вираження змісту за допомогою певних мовленнєвих засобів, які відповідають цілям комунікації;

3) розвиток умінь ініціативного мовлення, коли свідомість мовця концентрується на змісті висловлювання.

При визначенні видів монологічного мовлення мають значення його зміст (опис пояснення, розповідь), міра самостійності (відтворення завченого, переказ чи самостійне висловлювання), ступінь підготовленості (підготовлене, частково підготовлене, непідготовлене мовлення). Для прикладу, такі різновиди монологу як лекція, повідомлення, доповідь вимагають попередньої підготовки.

Ділове спілкування є процесом взаємозв'язку та взаємодії, під час якого відбувається обмін інформацією та досвідом, результатом якого є досягнення конкретного результату, розв'язання певної проблеми або реалізацією поставленої мети. Як правило, ділове спілкування забезпечує успіх спільної справи та створює необхідні умови для співпраці людей, метою якої є здійснення задуманого.

Орієнтація навчально-виховного процесу на культуру як на професійну цінність є формуючим фактором у вивченні іноземної мови. В галузі міжнародних відносин недостатньо володіти лише іноземною мовою, а й необхідно знати інформацію країнознавчого характеру (культуру, традиції, звичаї, систему цінностей, культурний стереотип суспільства тощо). Знання про культурні особливості країни допомагають фахівцеві визначити своє ставлення до культурної спадщини певної нації, сприяють ефективному діловому спілкуванню у професійній сфері. Для суспільства важливою є не просто культура, а людина в культурі.

Хочеться звернути увагу на те, що ділове мовлення у спілкуванні сприяє встановленню та розвитку відносин співпраці між партнерами, конкурентами, колегами по роботі. Завдання ділового спілкування полягає в продуктивній співпраці, реалізація якої здійснюється за допомогою певних мовленнєвих навичок.

Зазначимо, що специфіка іншомовного ділового спілкування зумовлена тим, що воно виникає на основі певного виду діяльності, яка пов'язана з переговорами, з наданням послуг чи виробництвом певного товару, із підписанням договорів й угод. У такому випадку сторони ділового спілкування виступають у формальних статусах, що визначають необхідні норми та певні стандарти поведінки людей. Тому ділове мовлення у спілкуванні не є самоціллю, а засобом для досягнення певної мети. Адже спільна діяльність людей мож-

лива лише завдяки певним правилам спілкування один з одним, оскільки вони є умовою індивідуальної та громадської життєдіяльності.

Висновки. Використання ділового мовлення у спілкуванні з іноземними партнерами забезпечує спілкування, яке має певну мету та є способом організації й оптимізації того чи іншого виду предметної діяльності: наукової, виробничої чи комерційної. Отже, предметом ділового спілкування є справа / діло, що пропонує спілкування із використанням ділового мовлення та взаємодію його учасників як необхідний засіб забезпечення його ефективності.

Особливість навчання діловому мовленню при вивченні іноземної мови ґрунтується на прагненні до мовленнєвої спрямованості спілкування, а мова є засобом та шляхом для досягнення практичної мети. Варто акцентувати увагу на тому, що практична мовленнєва спрямованість є не лише ціллю, але й засобом досягнення мети. Таким чином, використання ділового мовлення у спілкуванні з іноземними бізнес-партнерами насамперед ґрунтуються на використанні комунікативно-цінного матеріалу, який має відрізнятися новизною, що забезпечує гнучкість мовленнєвих навичок й розвиток мовленнєвих умінь, зважаючи на динамічність, якість продуктивності, механізм комбінування ініціативності висловлювання, темп мовлення, стратегії та тактику мовця.

Зовнішньоекономічна діяльність, у яку сьогодні активно включаються майбутні фахівці різних спеціальностей із досконалим володінням іноземною мовою, є тією сферою, в якій відсутність навичок ділового міжкультурного спілкування може призвести до негативних наслідків. Професіонали, які нині ефективно працюють на міжнародному рівні, є «ключем» до успіху фірми, підприємства, організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич Ф. Основи комунікативної лінгвістики: підруч. Київ: Вид. центр «Академія», 2009. 344 с.
2. Бориско Н. Теоретичні основи створення навчально-методичних комплексів міжкультурної підготовки вчителів іноземних мов (на матеріалі інтенсивного навчання німецькій мові): дис. ... докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2010. 508 с.
3. Бобало О. Комунікативні стратегії: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 344 с.
4. Бойчук В. Міжкультурна комунікація як наукова проблема. Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2023, № 1. С. 161–172.
5. Бубер М. *Я і ти. Шлях людини за хасидським вченням*. Київ: Дух і літера, 2012. 272 с.
6. Карнегі Д. Як здобувати друзів та впливати на людей. Київ: Країна Мрій, 2011. 208 с.
7. Манакін В. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. Київ: Вид. центр «Академія», 2012. 288 с.
8. Скляренко Н. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція). Іноземні мови, 2015, № 1. С. 5–8.
9. Фролова І., Андрієнко Т. Стратегії спілкування та стратегії перекладу. Переклад у наукових дослідженнях представників харківської школи: кол. моногр. Вінниця: Нова книга, 2013. С. 211–232.
10. 10 Фролова І. Актомовленнєві моделі реалізації стратегії конфронтації в англомовному дискурсі. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: зб. наук. пр. Вип. 15. Київ: Логос, 2009. С. 560–568.
11. Хоменко Л. Нові методи навчання на Заході. Іноземні мови, 2008, № 1, С. 32–35.
12. Чайка Г. Культура ділового спілкування менеджера: навч. посіб. Київ: Знання, 2015. 442 с.
13. Kim Y. Intercultural Communication Competence: A Systems-theoretic View. Cross-Cultural Interpersonal Communication. Newbury Park, CA: Sage, 1991, P. 259–275.
14. Novinger T. Intercultural communication: a practical guide. Austin: University of Texas Press, 2001. 210 p.
15. Thomas A. Analyse der Handlungswirksamkeit von Kulturstandards. Psychologie des interkulturellen Handelns. Göttingen; Bern; Toronto; Seattle: Hogrefe, 1996. P. 107–135.

REFERENCES

1. Batsevych F. (2009). Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky [Fundamentals of communicative linguistics]: pidruch. Kyiv: Vyd. tsentr “Akademiia”. 344 p. [in Ukrainian].
2. Borysko N. (2010). Teoretychni osnovy stvorennia navchalno-metodychnykh kompleksiv mizhkulturnoi pidhotovky vchyteliv inozemnykh mov (na materiali intensyvnoho navchannia nimetskii movi) [Theoretical foundations of creating educational and methodological complexes for intercultural training of foreign language teachers (based on intensive German language training)]: dys. ... dokt. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv. 508 p. [in Ukrainian].
3. Bobalo O. (2015). Komunikatyvni stratehii [Communicative strategies]: navch. posib. Lviv: Vyd-vo Lviv. politekhniky. 344. [in Ukrainian].
4. Boichuk V. (2023). Mizhkulturna komunikatsiia yak naukova problema [Intercultural communication as a scientific problem]. *Visnyk LNU im. Tarasa Shevchenka*, 1. 161–172. [in Ukrainian].
5. Buber M. (2012). Ya i ty. Shliakh liudyny za khasydskym vchenniam [I and you. The path of a person according to Hasidic teachings]. Kyiv: Dukh i litera. 272. [in Ukrainian].
6. Karnehi D. (2011). Yak zdobuvaty druziv ta vplyvaty na liudei [How to Make Friends and Influence People]. Kyiv: Kraina Mrii. 208. [in Ukrainian].

7. Manakin V. (2012). Mova i mizhkulturna komunikatsiia [Language and Intercultural Communication]: navch. posib. Kyiv: Vyd. tsentr "Akademiia". 288 p. [in Ukrainian].

8. Skliarenko N. (2015). Yak navchaty sohodni inozemnykh mov (kontseptsiia) [How to Teach Foreign Languages Today (Concept)]. *Inozemni movy*, 1. 5–8. [in Ukrainian].

9. Frolova I., Andriienko T. (2013). Stratehii spilkuvannia ta stratehii perekladu [Communication Strategies and Translation Strategies]. Pereklad u naukovykh doslidzhenniakh predstavnykiv kharkivskoi shkoly: kol. monohr. Vinnytsia: Nova knyha. 211–232. [in Ukrainian].

10. Frolova I. (2009). Aktomovlennievi modeli realizatsii stratehii konfrontatsii v anhlomovnomu dyskursi [Act-Speech Models of the Implementation of the Confrontation Strategy in English-Language Discourse]. Problemy semantyky, prahmatyky ta kohnityvnoi linhvistyky: zb. nauk. pr. Vyp. 15. Kyiv: Lohos. 560–568. [in Ukrainian].

11. Khomenko L. (2008). Novi metody navchannia na Zakhodi [New methods of teaching in the West]. *Inozemni movy*, 1. 32–35. [in Ukrainian].

12. Chaika H. (2015). Kultura dilovoho spilkuvannia menedzhera [The culture of business communication of a manager]: navch. posib. Kyiv: Znannia. 442 p. [in Ukrainian].

13. Kim Y. (1001). Intercultural Communication Competence: A Systems-theoretic View. Cross-Cultural Interpersonal Communication. Newbury Park, CA: Sage. 259–275.

14. Novinger T. (2001). Intercultural communication: a practical guide. Austin: University of Texas Press. 210 p.

15. Thomas A. (1996). Analyse der Handlungswirksamkeit von Kulturstandards. Psychologie des interkulturellen Handelns. Göttingen; Bern; Toronto; Seattle: Hogrefe. 107–135.

Дата першого надходження статті до видання: 17.09.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 09.10.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.10.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)